

1.01
Prejeto 22. 12. 1013

UDK: 356.16 (497.4)"1989/1993"

Vladimir Prebilič,* Dunja Dobaja**

Med kontinuiteto in diskontinuiteto: vloga 30. razvojne skupine in specialne brigade v obrambi Republike Slovenije 1991

IZVLEČEK

Članek obravnava vprašanje oblikovanja nove vojaške formacije - specialne brigade, s katero se tudi dejansko začnejo vojaške priprave še ne samostojne in neodvisne Republike Slovenije. Odvzem orožja TO, ki je potekal maja 1990, ter druge aktivnosti na vojaškem področju so nakazovale verjetno smer oboroženega konflikta. V teh razmerah je postalo jasno, da je pomembna naloga ohraniti kontinuiteto vodenja države kot predpogoj za organiziranje obrambnih naporov naroda. Od tu tudi izvirata potreba in odločitev za organiziranje posebnih enot s posebnimi nalogami. Med njimi je bila tudi zaščita političnega vodstva. Zaradi časovne stiske je sledil vpoklic poveljnikov in inštruktorjev ter samih pripadnikov na temeljna usposabljanja, od katerih pa so mnogi bili pred tem pripadniki Zaščitne brigade. Razlog je bil v dejstvu, da je bila prav ta enota najboljša v strukturi TO RS in je razpolagala z najboljšim orožjem. Prav to dejstvo je v marsičem olajšalo ali celo omogočilo formalno vzpostavitev nove vojaške formacije - 30. razvojne skupine, ki je uspešno, učinkovito in z veliko mero profesionalizma uspela izpeljati vse posebne naloge te enote v času pred oboroženimi spopadi v Republiki Sloveniji in med njimi. Enota se je po vojni dodatno preoblikovala in dobila bolj prepoznavno ime - brigada Moris.

KLJUČNE BESEDE: Slovenija, vojska, Teritorialna obramba, »osamosvojitvena« vojna, zaščitna brigada, 30. razvojna skupina, specialna brigada MORiS

ABSTRACT

BETWEEN CONTINUITY AND DISCONTINUITY: THE ROLE OF THE 30TH DEVELOPMENT GROUP AND SPECIAL BRIGADE IN THE DEFENCE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA IN 1991

The article focuses on the issue of the establishment of a new military formation - a special

* Dr., izredni profesor, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, katedra za obramboslovje, Kardeljeva ploščad 5, SI - 1000 Ljubljana; vladimir.prebilib@uni-lji.si

** Dr., asistentka z doktoratom, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI - 1000 Ljubljana; dunja.dobaja@inz.si

brigade, indicating that the military preparations of what was at the time still not an independent and sovereign Republic of Slovenia were in fact underway. The confiscation of Territorial Defence weapons, taking place in May 1990, as well as other activities in the military field implied that an armed conflict was probably imminent. In these circumstances it became clear that it was important to preserve the continuity of the state leadership, which was a precondition for the organisation of the defence efforts of the nation. Hence the requirement and decision to organise special units with special tasks, including the protection of the political leadership. Due to time constraints, a mobilisation of officers, instructors and soldiers themselves for the basic training followed. Before that moment many of these had been members of the Security Brigade. The reason was that this unit was the best in the structure of the Territorial Defence of the Republic of Slovenia, and it had the best weapons at its disposal. In many aspects this very fact facilitated or even enabled the formal establishment of the new military formation - the 30th Development Group, which managed to successfully, effectively and highly professionally carry out all of its special tasks in the time before and during the armed conflicts in the Republic of Slovenia. After the war the unit was transformed and received a more recognisable name: the MORiS Brigade.

Keywords: Slovenia, army, Territorial Defence, Independence War, Security Brigade, 30th Development Group, MORiS Special Brigade

---

Uvod

Osvetljevanje dogodkov in aktivnosti, povezanih z različnimi posebnimi in specialnimi enotami, je vedno zelo težko. Pričujoči članek je poskus in nemara prvi korak k utemeljevanju vloge in pomena 30. razvojne skupine pri obrambi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Temelji na razpoložljivem in dostopnem vedenju, ki ni popolno. Zakaj? Najprej so vse informacije o organiziranju in aktivnostih takšnih enot skrajno težko dostopne, prav tako pa je veliko mero previdnosti zaznati pri nekdanjih pripadnikih teh enot, saj so specialne enote posebej izbrane, opremljene, organizirane in usposobljene enote, praviloma popolnjene iz vrst boljših vojakov, katerih namen je podpora pri doseganju vojaških, političnih ali psiholoških ciljev, ki imajo operativni ali strateški pomen.¹ Njihova naloga je tudi nekonvencionalno delovanje proti nasprotnikovim ranljivim točkam v okviru širše nepretrgane kampanje, s čimer omogočijo izpeljavo konvencionalnih operacij in/ali razrešijo ekonomske politično-vojaške probleme na operacijskem ali strateškem nivoju, ki so drugače težko ali celo nemogoče rešljivi zgolj s konvencionalnimi silami.² Te enote moramo razlikovati od posebnih enot, ki se uporabljajo v t. i. posebne namene, ob tem pa v kvalitativnem smislu niso boljše usposobljene od rednih enot (primer posebne eno-

---

¹ Hugh McManners: *Ultimate special forces*. London 2003, str. 12-13.

² James Kiras: *Special operations and strategy: from World War II to the War on Terrorism*. London, New York 2006, str. 5.

te policije, ki med drugim posreduje tudi v primerih protestov ali pa na športnih prireditvah).³ Tako gre pri specialnih enotah za kvalitativno razliko v opremljenosti, izurjenosti in moštvu v primerjavi s posebnimi enotami.⁴

Skupno vsem posebnim zaščitnim enotam je varovanje najvišjih poveljnikov in odločevalskih elit. Zaradi te specifične naloge so izločene iz sicer formalnih struktur vodenja in poveljevanja, saj so bile največkrat zaradi svoje bližine vojaško-političnem vrhu in specifikam nalog podrejene prav slednjim. Imajo poseben, praviloma privilegiran status v razmerju do drugih enot, so popolnjene z najboljšimi kadri, imajo najboljšo vojaško opremo in orožje. Poleg tega so podvržene drugačnim, največkrat težjim oblikam usposabljanja kot druge enote in zaradi tega predstavljajo elitno vojaško formacijo. Vendar zaščitnih enot ne smemo enačiti s specialnimi enotami. Medtem ko te opravljajo različne bojne naloge in nosijo naziv specialne predvsem zaradi njihove specifične delovanja in nalog (največkrat diverzantskega značaja), zaščitne enote opravljajo naloge varovanja, ki v svojem izhodišču ne predvidevajo bojnih aktivnosti. Zaradi (ne)posrednega nadzora političnih elit nad zaščitnimi enotami je kljub profesionalizmu teh enot mogoče zaznati tudi politično usmerjenost in vpliv pripadnikov tovrstnih enot. V raznih nedemokratskih političnih sistemih je vpliv političnih elit na zaščitne enote še toliko bolj prisoten, medtem ko se poskušajo tem enotam vsiliti tudi kakšne druge naloge, ki s samim varovanjem in z njihovo bazično oziroma izhodiščno osnovo nimajo veliko skupnega. Takšno vlogo je imela tudi zaščitna brigada Teritorialne obrambe.

Zaščitna brigada je bila specifična enota, ki je imela drugačen ustroj, način delovanja, popolnjevanja, oborožitev in opremljenost od ostalih enot Teritorialne obrambe na Slovenskem (TO). Pomembna je bila tudi razlika v sami strukturi pripadnikov, saj je imelo vodstvo brigade popolno prioriteto pri izbiri primernih kadrov, pri čemer je bila poleg politične opredelitve bistvena tudi stopnja slovenske zavednosti. Večino pripadnikov je bilo mogoče zato označiti kot slovenske domoljube.⁵ Pri vsakodnevem delu v brigadi, torej pri poveljevanju, dopisovanju, poimenovanju orožja in podobno se je dosledno uporabljal slovenski jezik. Naslednja njena specifičnost je izvirala iz nalog omenjene enote, to je varovanje slovenskega družbenopolitičnega vodstva, kar je zahtevalo tesno sodelovanje z vsemi najvišjimi organi na republiški ravni, predvsem z Republiškim sekretariatom za notranje zadeve (RSNZ), kar je enoto neposredno oddaljevalo od vpliva zveznih oblasti in njenega obrambnega sistema, to je JLA, ki je ohranjala nesporno pomembno vlogo pri kadriranju poveljnikov slovenske TO kot tudi delovanju republiškega štaba TO.⁶ Z nekaterimi prikritimi ukrepi je tedanje republiško vodstvo želelo oblikovati enoto, za katero zvezne strukture ne

³ Uroš Paternus: Razvoj specialnih vojaških enot po koncu hladne vojne, specialistično delo. Ljubljana 2004, str. 8-9.

⁴ Matej Poljak: Primerjava vloge vojaških specialnih enot Slovenije in ZDA v sodobnih oboroženih spopadih, diplomsko delo. Ljubljana 2008, str. 4.

⁵ Vladimir Prebilič: Zaščitna brigada TO kot priprava na asimetrično vojskovanje. V: Mednarodne razsežnosti varnosti Slovenije: Ljubljana 2010 (dalje Prebilič, Zaščitna brigada TO), str. 273.

⁶ Tomaž Kladnik: V službi domovine. Maribor 2005, str. 12.

bi vedele, kako je oborožena, kako deluje in katere so njene naloge. Lojalnost enote je bila predvsem zaupana slovenskemu družbenopolitičnemu vodstvu, zato so bile nekatere razmere in način dela temu prilagojene. Praktično nedotakljivo avtoriteto poveljnika si je Zabukovec zgradil na osnovi bogate vojaške kariere in številnih življenjskih izkušenj, pridobljenih tako v vojaškem sistemu kot izven njega. Po trditvah Zabukovca priznanje lastnih pomanjkljivosti ne pomeni *zmanjšanja* ugleda, ampak ravno nasprotno. To je dokaz notranje uravnovešenosti in nepristranskosti do samega sebe. Po njegovem mnenju je tisti, ki je nepristranski do sebe, tak tudi do drugih, kar je pomemben dejavnik še večjega zaupanja podrejenih v poveljnika in njegove ukrepe. To je po mnenju Zabukovca »pot do zgledne enotnosti in velikega tovarštva, celo do pravega prijateljstva«. ⁷ Zabukovec je imel stalno pri sebi razmeroma maloštevilno jedro enote. Prav zaradi tega je moral biti vsak posameznik vsestransko podkovan v vojaških zadevah in tudi v skladu z duhom časa »ideološko razgledan«. Le takšno jedro naj bi omogočilo organizacijsko gibčnost, to je hitro mobilizacijo in takojšno sposobnost za opravljanje bojnih nalog. Razmeroma precejšnje število pripadnikov enote in obširnost njenega območja in tudi raznovrstna tehnika so zahtevali, da so bili tudi manjši deli enote usposobljeni za samostojno delovanje. Urjenje in vzdrževanje stalne pripravljenosti sta zahtevala od njenega jedra skoraj neomejen delovni čas, kar je bilo povezano z velikimi odrekami. To pa naj bi bilo dokaz velike požrtvovalnosti pripadnikov. Ta požrtvovalnost pa ni nastala sama po sebi, ampak je bila rezultat dolgotrajnega dela, predvsem pa dobrih medsebojnih odnosov. ⁸ Vse to se je izkazalo v izjemni motivaciji pripadnikov Zaščitne brigade TO tako v njenem usposabljanju kot pri različnih preverjanjih vojaško inšpekcijskih služb. In njeni rezultati so bili zavidanja vredni. Poleg tega, da je bila dvakrat razglašena za najboljšo enoto TO v Sloveniji, je v letu 1983 dobila še najvišje priznanje, veliko plaketo oboroženih sil s prehodno zastavico, in bila imenovana za najboljšo enoto TO v SFRJ; odlikovana je bila tudi z visokim odlikovanjem - redom za vojaške zasluge z veliko zvezdo. Predpogoj za to in pozitiven odnos z lokalnim prebivalstvom je bilo zdravo in pozitivno delovno razpoloženje v enoti in dobri odnosi med profesionalnim delom sestave enote in rezervnim delom. Ti odnosi so temeljili na tovarštvu, sodelovanju in zaupanju v ljudi. Bilo je prisotno zavedanje, da mora biti takšen kolektiv močan in da je v njem prostor le za tiste, ki takšnemu kolektivu želijo pripadati. Vsi, ki se zaradi različnih vzrokov niso vživeli vanj, so imeli na izbiro dve možnosti: da se popravijo in vključijo v delo kolektiva, ali pa da jih kolektiv, pravzaprav pa bolj sami sebe, izloči. Slednjih primerov naj bi bilo zelo malo. ⁹

Oddaljevanje slovenske politične elite od nekdanj močno poudarjene ideje jugoslovanstva, bratstva in enotnosti, je nakazovalo scenarij in možno nalogo, ki pa nista

⁷ Arhiv Zaščitne enote pri ZZB Moste - Polje, Najboljša slovenska enota TO »Edvard Kardelj Krištof« tudi v zveznem merilu.

⁸ Vladimir Prebilič, Dunja Dobaja: Milan Zabukovec - Miloš (1923-1997). V: Studia Historica Slovenica, 2011, št. 2/3, str. 553-580.

⁹ Boris Knific: »Ljudska vojska«. V: Naša obramba, 1983, št. 2 (dalje Knific, »Ljudska vojska«), str. 22.

bila zapisana v nobenem dokumentu brigade, so se pa o njej pripadniki pogovarjali, to je spopad med TO in JLA. Verjetnost omenjenega spopada so analizirali tudi v ožjem vodstvu Zaščitne brigade. Uveljavitev večstrankarskega sistema ter volitve aprila 1990, ki so pomenile menjavo političnih elit ter nujno sodelovanje med dvema političnima taboroma, so pustile sled tudi v strukturi Zaščitne brigade.¹⁰

Prve demokratične volitve in začetek strankarskega pluralizma v Sloveniji aprila 1990 so sprožili razmišljanje o lojalnosti tako pomembne enote, ki je temeljilo na zvestobi družbenopolitičnem vrhu tedaj socialistične Slovenije. Razlog je bil v t. i. ideološki razgledanosti pripadnikov enote in ta je v marsičem predstavljala pomembno in nepogrešljivo nadgradnjo vojaško-taktičnega znanja. Temelj idejnopolitičnega dela v enoti so bili aktivni zveze komunistov. Ti se niso sestajali samo v času vaj in rednega usposabljanja enote, ampak tudi izven tega časa. Velik poudarek je bil namenjen obveščanju ne le znotraj aktivov, ampak so imeli prav člani zveze komunistov na skrbi dobro obveščanje vsakega pripadnika enote. Aktivni so bili tudi odgovorni za moralnopolitično stanje v enoti in za izvajanje idejnopolitičnega dela v enotah. Med časom vaj ali usposabljanja so se partijski aktivni sestajali nekajkrat dnevno, sicer pa po potrebi.¹¹ Aktivisti iz vrst zveze komunistov so bili odgovorni tudi za delovanje mladinske organizacije v enoti. Ta je imela sicer krajšo tradicijo, manj izkušenj, a so bili njeni rezultati vidni. Mladinski aktivisti so prevzeli oblike dela komunistov, skupaj s komunisti so se udeleževali dodatnih seminarjev za delo v enotah in podobno. Partijsko delo v enoti je temeljilo zgolj na delu komunistov enote. Dobre izkušnje in dosežene uspehe v posameznih manjših enotah so prenašali na druge, manj uspešne.¹²

Kljub vsem naporom aktivov zveze komunistov v enoti, ki jih sicer sam poveljnik ni posebej podpiral ter se je bolj posvečal vojaško strokovnemu znanju svoje enote,¹³ je konec osemdesetih let vpliv zveze komunistov kot ideološke strukture postopoma zbledel. Tudi tiste zadeve, ki so se nanašale na delovanje partije in vnosa njenega vpliva v strukturo TO, se, po besedah Mihe Butara, ki je bil zaposlen v Mestnem štabu TO, kjer je opravljal dolžnost načelnika organizacijsko-mobilizacijskega in kadrovskega sektorja, niso toliko upoštevale, kot se je to zdelo.¹⁴ Morda zato, ker so pripadniki TO vedno bolj videli osnovno poanto v obrambi domovine in uveljavljanju domoljubnega odnosa. Po besedah Butare se niso poistovetili z nazivom »branilec režima«, pač pa s tedanjo skupno državo, z republiko Slovenijo in z obrambo

¹⁰ Vladimir Prebilič, Dunja Dobaja: »Branilci režima ali domoljubi?«. V: *Studia Historica Slovenica*, 2012, št. 2-3, str. 465-488.

¹¹ Knific, »Ljudska vojska«, str. 23.

¹² Prav tam.

¹³ Sam poveljnik Zabukovec je bil v marsičem hudo razočaran nad partijskim vodstvom, kar se je odražalo v njegovem obnašanju. Le-to je bilo večkrat neprimerno in je pripeljalo do tega, da mu je grozila izključitev iz komunistične partije. Bil je izključen iz UDBE (Uprava državne varnosti), premeščen v KNOJ in poslan na jugoslovansko mejo kot poveljnik čete. - Arhiv Republike Slovenije (ARS), fond CK ZKS (dalje AS 1589), Članski dokumenti, narodni heroji, t. e. 4543, Izjava Pokovec Franca, ki navaja, da pozna Zabukovca od leta 1942 iz partizanov.

¹⁴ Intervju z Miho Butara, Ljubljana, 18. 10. 2011.

nacionalnih interesov. Branili so družbeno ureditev, ne pa tudi ideologije. Seveda so tudi po politični liniji prihajale ocene in pobude, a so bile vedno omejenega uspeha. V obdobju, ko so oživel komiteji za SLO, je sicer prišlo do nekaterih pritiskov in želja po večji vlogi partije, vendar je bil odziv v strukturah TO ravno nasproten njihovim predvidevanjem. Mnogim pripadnikom TO se je namreč zdelo, da želijo obstoječe stanje preoblikovati, zato ti poskusi niso bili tako uspešni.¹⁵ Njegovim mislim je pritrtil tudi nekdanji pripadnik Zaščitne brigade Miran Loparec,¹⁶ ki je poudaril, da so pripadniki Zaščitne brigade izhajali iz pripadnikov TO, ki je bila v času SFR Jugoslavije en segment državne vojske. Izhajajoč iz tega je razumljivo, da so bili pripadniki Zaščitne brigade tudi zaščitniki države, saj je bila njihova osnovna naloga zaščita vojaškega in političnega vodstva v primeru agresije. Hkrati je brigada bila vse bolj republiška enota, ki se je uspešno oddaljila od RŠTO in posledično od posrednega nadzora jugoslovanskih vojaških struktur, predvsem general štaba JLA.¹⁷

Zaščitna brigada z drugimi vojaškimi formacijami ni sodelovala, ker to ni bilo potrebno. Brigada je sama razpolagala z vso infrastrukturo, imela je lastno orožje, strelivo in predvsem linijo poveljevanja. S pripadniki JLA se je brigada srečala zgolj leta 1982, ko je bila v Starem Logu izvedena obsežna vaja in so bili brigadi kot markeranti in logistična podpora dodeljeni pripadniki JLA iz Novega mesta. Sicer pa do sodelovanja pri izvajanju samih vaj in drugih postopkov ni prišlo. Prav tako brigada ni sodelovala z drugimi enotami TO, ker je bila v samem izhodišču naloga brigade povsem neprimerljiva z drugimi nalogami enot TO. Sodelovanje je potekalo predvsem na relaciji RSNZ, kjer so opravili veliko usposabljanj z miličniki, ki so bili

¹⁵ Butara je povedano podkrepil iz lastnih izkušenj, saj je bil pet let politkomisar v pokrajinskem štabu ljubljanske TO in tudi predsednik komisije za SLO pri občinskem komiteju ZKS. Svojo pripoved je strnil z mislijo, da so bili pripadniki TO in s tem Zaščitne brigade v prvi vrsti branilci domovine. - Intervju z Miho Butaro, Ljubljana, 18. 10. 2011.

¹⁶ Intervju z Miranom Loparcem, Ljubljana, 20. 10. 2011.

¹⁷ Prav tam. Na osnovi arhivskih dokumentov s konca 70. in začetka 80. let je razvidno, da članstvo v Zvezi komunistov (ZK) v Zaščitni brigadi le ni bilo tako množično, kot se je poskušalo prikazati. V letu 1977 je vodstvo enote BOR navezalo stike z občinskimi komiteji ZKS in se z njimi dogovorilo za tesnejše sodelovanje in prevzem soodgovornosti na področju kadrovanja v enoto. Ena od pomembnih nalog, sprejetih na prvem skupnem srečanju v Svetlem potoku, je bilo povečanje članstva v ZK v brigadi. Zdi se, da so ta prizadevanja uspela le polovično. Od leta 1977 do leta 1979 se je število članov ZK v brigadi povečalo s 14 % na 17,5 % v odnosu na prejšnje številčno stanje. V: ARS, AS 1589, a. e. IV/5306, t. e. 531, 1978-1979, Kočevje, 11. 9. 1979. Pričakovanja so bila še po večanju doseženega odstotka. Dolgoročni cilj je bil od 25 do 30 % članov ZK v enoti BOR. Prizadevanja po povečanju članstva v ZK v enoti niso obrodila sadov. S stališča tedanje logike je bilo zagotoviti zadostno število članov v ZK nujno glede na naloge enote. Zabeležen pa je bil celo padec, in sicer od 25 % v letu 1983 na 23,4 % v začetku leta 1985. Zaradi tega je bilo treba »realno oceniti prihodnje možnosti« za obnavljanje članstva ZK v enoti, in sicer naj bi ga obdržali pri 23 %, »nikakor pa ne smemo dopustiti nižjega«. »Zaskrbljujoč« je bil odstotek članstva v ZK med novo razporejenimi starešinami. Tudi ta ni bil zadovoljiv, zato so v vodstvu enote opozorili na negativne posledice le-tega. Komandant enote Miloš Zabukovec je videl razlog za zmanjšanje števila predlogov za sprejem v članstvo ZK iz enote v tem, ker »takšne pobude pred leti niso dale rezultatov«. V: ARS, AS 1589, t. e. 1454, Ugotovitve, stališča in sklepi glede skupnih nalog enote »Edvarda Kardelja - Krištofa« in DPS občin, ki enoto popolnjujejo, 17. 1. 1985, str. 2.

nameščeni v dislocirani enoti vadbenega centra RSNZ na Jasnici pri Kočevju, in z odredom za preskrbo, ki je formacijsko sodil pod okrilje RSNZ.¹⁸

Uveljavitev večstrankarskega sistema ter menjava oblasti, ki jih prinesejo volitve aprila 1990, so tedaj še Zaščitno brigado postavile pred nove naloge. Cilj vodstva brigade je bil predrugачiti nekdanjo Zaščitno brigado, pri čemer bi gradili na domoljubnosti, na zavesti in na pripadnosti državi, to je neodvisni Republiki Sloveniji. Za politiko naj ne bi bilo prostora.¹⁹ Za doseg tega cilja so začeli preverjati posameznike v omenjeni enoti, začeni s častniki. Pomemben je bil njihov odnos do demokratičnih sprememb. Nove (v številnih primerih pa stare) kadre so izbirali po istem principu - po posameznih občinah, in sicer z opravljanjem osebnih razgovorov s posamezniki. To je bila novost, saj so prej preverbe opravljali organi državne varnosti, zdaj pa so to delali sami ob pomoči milice in obveščevalcev v Zaščitni brigadi. Cilj je bil narediti novo vojaško specialno brigado, katere naloge se bistveno ne spremenijo - varovanje političnega vodstva ter strateško pomembnih objektov za izvajanje obrambnih aktivnosti v primeru vojne. Vsi omenjeni ukrepi so bili usmerjeni k pripravi nove enote na obdobje neposrednega soočenja z JLA in dokončne zamenjave družbeno-političnega sistema. Kljub že izpeljanim aktivnostim je bilo nelagodje političnih elit in tudi posameznikov v vodstvu enote veliko. Ob zamenjavi političnega vodstva se je zgodil pomemben prelom - bodo pripadniki opravljali naloge tudi poslej? Prav v tem trenutku se je izkazala velika profesionalnost številnih pripadnikov nekdanje Zaščitne brigade, ki z jasno diskontinuiteto političnih elit niso imeli nikakršnih zadržkov, hkrati pa se je pokazalo veliko domoljubje, da se je na osnovi znanj, izkušenj ter ljudi sorazmerno hitro oblikovala nova vojaška formacija, to je specialna brigada, v katero so bili vključeni mnogi pripadniki sicer več neobstoječe, a zakonsko nikoli razpuščene Zaščitne brigade. Mnogi med njimi so se tudi dejansko izkazali pri obrambi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.²⁰

Konec Zaščitne Brigade in rojstvo Specialne Brigade

Po vaji Zaščitne brigade spomladi 1990 na vojaškem poligonu Svetli potok je brigado obiskal generalmajor Drago Ožbolt, tedaj načelnik štaba RŠTO in predstavil ukaz o predaji orožja Zaščitne brigade v skladišča JLA.²¹ Tedanjemu načelniku štaba brigade Jožetu Poloviču je skupaj s tedanjim direktorjem Posestva Snežnik Maksom Šteblajem in vodjem varnostne službe v strogo varovanem kompleksu v Gotenici Edom Kocuvanom uspelo pregovoriti generala Ožbolta, da bo orožje in strelivo dokazano najbolj varno spravljeno v Gotenici. Takoj po vaji so vojaki, ki so bili v stalnem sestavu, orožje odpeljali v Primože, ga tam očistili, in od tu v Gotenico, čeprav je republiški štab želel, da bi se orožje odpeljalo iz Svetlega potoka v Ljubljano. V

---

¹⁸ Intervju z Ivanom Okrajškom, Kočevje 2008.

¹⁹ Intervju z Miranom Loparcem, Ljubljana, 20. 10. 2011.

²⁰ Prav tam.

²¹ Intervju z Ivanom Drobničem, Kočevje 2008.

Gotenico pa je bilo naslednji dan prepeljano tudi vse ostalo orožje in strelivo, ki se je sicer nahajalo izven območja strogega varovanja.²² Zaščitna brigada od takrat ni bila več mobilizirana, pomembno vlogo pa je v tem času prevzela MSNZ (Manevrska struktura narodne zaščite), ki je pričela s postopkom selektivnega izbiranja kadrov za vzpostavitev obrambnih sposobnosti MSNZ. Prav Zaščitna brigada oziroma njeni nekdanji pripadniki so postali najbolj pomembni nosilci projekta MSNZ.

Neposredno po poskusu odvzema orožja enotam slovenske TO, ki se je začela z izdajo ukaza RŠTO 17. maja 1990, je Krkovič že 19. maja 1990 poklical nekdanjega poveljnika voda vojaške policije nekdanje Zaščitne brigade Andreja Kutnarja na srečanje v hotelu Ilirija v Ljubljani.²³ Za omenjeno enoto se je odločil zaradi njene specifičnosti, usposobljenosti, poznavanja kadra in značaja njenih nalog, ki so jih njeni pripadniki izvajali v civilu in prikrito, a v sodelovanju z zaščitno in posebno enoto milice (ZEM, PEM). Zaradi verjetnosti vojaškega spopada z JLA in s tem nujnosti obrambe prihajajoče neodvisnosti in samostojnosti Slovenije se je Kutnar strinjal z oblikovanjem operativne ožje ekipe. Na sestanku le-te 21. maja 1990 (4-5 oseb; najozja ekipa iz policijskega voda) je Krkovič ponovno pojasnil trenutne razmere v državi in prisotnim zagotovil, da je o vseh obrambnih ukrepih, ki so že bili in še bodo izvedeni, obveščen tudi predsednik predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan. Nadalje je predstavil ukrepe, ki so bili prav tako usklajeni s tedanjim sekretarjem za obrambo Republike Slovenije Janezom Janšo in za notranje zadeve Igorjem Bavčarjem.²⁴ Omenjena ožja ekipa je potrdila sodelovanje pri krepitvi obrambnih sposobnosti Slovenije s posebnim poudarkom na čim hitrejšem oblikovanju operativnih enot, ki bi bile sposobne izvajati tudi bojne naloge. Še pred tem pa je bilo seveda treba preveriti pripravljenost za sodelovanje tudi med ostalimi pripadniki voda vojaške policije. Do srečanja je prišlo na Adamič - Lundrovem nabrežju 25. maja 1990. Na samem sestanku voda se le dva pripadnika nista odločila za nadaljnje sodelovanje, in sicer iz osebnih in povsem objektivnih razlogov. Ko je bilo potrjeno sodelovanje, se je že junija 1990 izvedla oborožitev celotne enote (25 pripadnikov). Orožje so dobili od PEM (posebna enota milice) v Ljubljani. Odslej so bili vsi pripadniki enote nenehno oboroženi, sicer v civilnih oblačilih, orožje so nosili prikrito. O njihovi oborožitvi organi za notranje zadeve niso bili seznanjeni. Zaradi konspirativnosti njihovega dela je bilo dogovorjeno, da v kolikor bi se pripadnik te enote znašel v obravnavi pripadnikov milice, je bilo dogovorjeno komuniciranje s

²² Prav tam.

²³ Prav tam. Vod vojaške policije je bil organiziran leta 1982 s ciljem vnosa maksimalne discipline v času izvajanja vojaških vaj. Poleg tega je imel vod nalogo izvajanja zavarovanja poveljniškega mesta, zavarovanje terena, preiskavo terena pred oblikovanjem tabora itd. To je pomenilo, da se je vod vojaške policije skoraj vedno nahajal v neposredni bližini političnega vodstva. Zaradi svoje specifičnosti je bil vod vedno vpoklican na vse vaje, kjer je poleg potencialnih ukrepov izvajal tudi naloge v usposabljanju bataljonov Zaščitne brigade v funkciji potencialnih nasprotnikov. Vod je bil izjemno medsebojno povezan, dobro usposobljen in visoko motiviran. Njegov preverjeni mobilizacijski čas je znašal 40 minut. V: Intervju z Andrejem Kutnarjem, Ljubljana, 27. 5. 2008.

²⁴ Dne 17. 5. 1990 se je Krkovič prvič sestal z Janšo in Bavčarjem. V: Intervju z Andrejem Kutnarjem, Ljubljana, 27. 5. 2008.

poveljnikom Centra za usposabljanje PEM in VEM (vojnih enot milice) Jasnica Vin-ka Beznika.²⁵ Vinko Beznik je bil od avgusta 1990 poveljnik specialne enote milice (SEM) in pomemben član MSNZ, ki je vodila vse priprave na oborožen spopad in vse aktivnosti med spopadi.²⁶ Osebno orožje in pripadajočo količino streliva je vsak pripadnik enote voda vojaške policije imel pri sebi, sicer pa so bile organizirane tudi lokacije hrambe preostalega orožja in streliva drugod po Ljubljani.²⁷ Ob zaostitvi razmer okoli vadbene-učnega centra v Pekrah maja 1991 so bila vsa skladišča orožja in streliva takoj izpraznjena.

Po oblikovanju Srbske avtonomne oblasti Krajine (SAO Krajine) na Hrvaškem januarja 1991 oziroma ob dogodkih povezanih, s Kninom, in aktivnostih JLA ob tem ter spopadom na Plitvicah, se je vodstvo odločilo za mobilizacijo enote nekdanjega voda vojaške policije. To je pomenilo 24-urno prisotnost v bojni pripravljenosti na njihovem štabu v Vegovi ulici v Ljubljani, kjer so bivali 45 dni ilegalno v civilu.

Ko je bila septembra izvedena zasedba RŠTO s strani pripadnikov JLA, je bila temeljna naloga enote nenehno spremljanje štaba, dogajanj okoli njega in zbiranje informacij. Z ostrostrelnimi puškami in laserji so izvajali nadzor nad vojaki JLA po strehah stavb na Zupančičevi ulici Ljubljani, kjer je bil sedež republiškega štaba. Enota je opravljala tudi druge naloge, kot je zavarovanje pomembnejših državnih inštitucij v Ljubljani. Vse aktivnosti enote so bile usklajevane s pripadniki milice oziroma neposredno z Vinkom Beznikom. Po 45 dneh nenehnega opravljanja nalog varovanja je bila znižana stopnja pripravljenosti enote in njeni pripadniki so se lahko vrnili na svoje domove. V času o teh dogodkih in aktivnostih pripadniki enote niso smeli nikomur pojasnjevati svojih aktivnosti, saj so bile le-te ocenjene kot strogo tajne. Zato o razlogih njihove odsotnosti niso bili obveščeni njihovi delodajalci. Le-ti niso pokazali veliko razumevanja, saj so skoraj vsi izgubili službe in s tem vir dohodka.²⁸ Tisti, ki jih je doletela tovrstna usoda, so se zavedali, da so del zgodovinskih dogodkov, katerih cilj je samostojna država Slovenija. Za doseg tega cilja so bili pripravljeni žrtvovati tudi poklicno kariero in marsikdaj tudi zasebno življenje.

Z odhodom pripadnikov voda vojaške policije na svoje domove se je zaključila faza izvajanja neposrednih varnostnih ukrepov enote, katero je kmalu nadomestila faza usposabljanja drugih pripadnikov enote. To pa so bili prvi začetki oblikovanja 30. razvojne skupine. Zaradi njihove usposobljenosti in dobrih rezultatov v času mobilizacije septembra in oktobra 1990 v Ljubljani so bili pripadniki nekdanjega voda vojaške policije primerna izbira za to nalogo.

²⁵ Intervju z Andrejem Kutnarjem, Ljubljana, 27. 5. 2008.

²⁶ Prikrita modra mreža: organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990. Ljubljana 2010, str. 80.

²⁷ Skladišče orožja je bilo v Merkurju in v IUUV-ju na Viču. Največja skladišče je bilo v tovarni IMP dvigala, kjer je bila baza protioklepnega orožja. V omenjenem skladišču je bilo skladiščeno tudi orožje drugih enot. Vsa skladišča so bila povezana bodisi s pripadniki enote ali z drugimi zaupanja vrednimi in preverjenimi osebami. V: Intervju z Andrejem Kutnarjem, Ljubljana, 27. 5. 2008.

²⁸ Prav tam. Poveljnik voda vojaške policije Andrej Kutnar je opozoril na mačehovski odnos države do pripadnikov enote, ki so prvi pristopili k »obrambi sprememb« in žrtvovali svojo poklicno kariero in marsikdo tudi osebno življenje.

Za izvedbo kvalitetnega usposabljanja in izbora pripadnikov enote v preoblikovanju je poveljstvo brigade izbralo lokacijo na Medvednjaku nad Borovcem in v zaledju Gotenice v opuščnem objektu za prebivanje gozdnih delavcev, ki pa je ob manjši sanaciji pripadnikom enote nudil zelo kvalitetno nastanitev.

Najprej so bili na usposabljanju izbrani pripadniki nekdanje Zaščitne brigade, za katere je bilo ocenjeno, da so zanesljivi in primerni. V nadaljevanju pa so bili na usposabljanje klicani tudi drugi kandidati, med katerimi so bili mnogi pred tem pripadniki nekdanje Zaščitne brigade in še niso bili razporejeni, ali pa so bili razporejeni v drugih enotah in so bili predlagani na podlagi znanstva. Preverjeni in usposobljeni vojaški obvezniki, ki so se po zaključku usposabljanja sami prostovoljno odločili, da postanejo pripadniki nove specialne brigade, so bili razporejeni v posamezne enote.²⁹

1. novembra 1990 je na Medvednjak prišla prva skupina 40 ljudi. Usposabljanje je potekalo na principu tedenske rotacije, to je od ponedeljka do sobote. Ko se je program usposabljanja zaključil, je bilo udeležencem razdeljeno orožje in strelivo, ki so ga hranili doma in zanj tudi odgovarjali. Nedelja je bila prost dan. Pri vpoklicu so bili v prvih skupinah najprej poveljniki vodov in drugi poveljniški kader vodov in odreda. Praviloma sta se dva voda usposabljala skupaj. Usposabljanja so potekala do 31. januarja 1991. Dodeljeno orožje je bilo iz zalog Zaščitne brigade, ki je bilo skladiščeno v Gotenici. V veliki večini so to bile avtomatske puške M70AB2.³⁰

Usposabljanja na Medvednjaku so bila koordinirana s slovenskim političnim vrhom, saj so se vrstili obiski ministrov, slovenske vlade, novinarjev in tudi tujih predstavnikov, katerim so bila usposabljanja na Medvednjaku predstavljena kot usposabljanja Slovenske vojske. Na ta način se je postopoma oblikovala nova vojaška formacija - 30. razvojna skupina. Omenjena formacija je bila dobro usposobljena in opremljena. Njen postroj dne 17. decembra 1990 v Kočevski Reki je te značilnosti pokazal. V samem postroju so bili zgolj pripadniki, ki so do tedaj že zaključili usposabljanje na Medvednjaku. Dejanski in formalni poveljnik nastajajoče nove vojaške formacije je bil Anton Krkovič. V luči vseh negotovosti je nujno razumeti sam postroj, kjer se je predstavilo zgolj del nove vojaške formacije kot demonstracijo bojne pripravljenosti Republike Slovenije ter njeno pripravljenost za uporabo te sile, če bi bilo to potrebno. Takratni predsednik slovenske vlade Lojze Peterle je na postroju izrekel danes že legendarne besede: ...«Danes mi je prvič zadišalo po slovenski vojski!»

S postrojem v Kočevski Reki je bil tudi formalno konec nekdanje Zaščitne brigade. Prenehala je obstajati v obliki in s kadrom, kot je to bilo od ustanovitve leta

²⁹ Med zanesljivimi pripadniki nekdanje Zaščitne brigade je bil tudi Zvone Žagar. Leta 1990 so ga v Mestni hranilnici, kjer je bil zaposlen, obiskali štirje pripadniki nekdanje Zaščitne brigade, mu predstavili koncept manevrske strukture in ga povabili k sodelovanju. Njegova odločitev je bila takojšnja in pozitivna, torej za sodelovanje. Postal je poveljnik I. odreda nove vojaške formacije. V: Intervju z Zvonetom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

³⁰ Intervju z Andrejem Kutnarjem, Ljubljana, 27. 5. 2008. To so navedbe samo za 1. odred. Na usposabljanju je bilo več različnih pripadnikov, vendar točnega števila ni možno navesti, saj ni več evidenc. V: Intervju z Miranom Loparcem, 10. 6. 2013.

1969.³¹ Pomembno vlogo pri preoblikovanju nekdanje Zaščitne brigade je imel Anton Krkovič, ki je bil operativni častnik že v omenjeni brigadi in v tej funkciji pripravljaval usposabljanja, vaje in manevre. Zato je zelo dobro poznal strukturo brigade, sposobnost posameznikov in enot, zlasti pa njen potencial v primeru izrednih razmer.³²

Priprave na vojno

Usposabljanje pripadnikov 30. razvojne skupine je torej imelo za cilj oblikovanje nove vojaške formacije, ki naj bi prevzemala specialne naloge tako v času priprav na vojno kot v obdobju spopadov v Sloveniji. Nova enota je imela v sestavi tri odrede, vod vojaške policije, izvidniški vod, vod zvez in zaledno enoto. Vsak odred je imel vsak 6 zaščitnih vodov, vod vojaške policije, vode protiklepnega orožja in izvidniški vod. Za formiranje in popolnjevanje posameznega voda je bil neposredno odgovoren poveljnik voda. Pri imenovanju poveljnikov vodov pa je imel odločilno vlogo poveljnik odreda.³³ Na ta način se je oblikovala visoka stopnja kohezivnosti, pripadniki posameznega voda so se medsebojno zelo dobro poznali, kar je omogočilo izgradnjo zaupanja med vojaki in njihovimi poveljniki. To je bilo tudi nujno, saj so mobilizacijski potencial predstavljali posamezniki iz določenega okolja, kar je skrajševalo mobilizacijski čas in s tem odzivni čas enote.

Ko je bil I. odred popolnjen, je štel 176 vojakov, razporejenih v 6 vodov. Operativnost odreda je bila zagotovljena kmalu po plebiscitu decembra 1990, čeprav je bilo orožje vsem pripadnikom zagotovljeno šele februarja 1991. Odred je začel izvajati svoje naloge januarja 1991. Njegove naloge so obsegale različna dežurstva, ki so pomenila varovanje in nadzorovanje naslednjih objektov: izvršni svet, skupščino, celotno Gregorčičevo ulico, Cankarjev dom in stavbo RTV. V okvir specialnih nalog je sodilo varovanje določenih prevozov iz Luke Koper v Ljubljano in druge lokacije po Sloveniji.³⁴ Varovanje pripadnikov I. odreda je potekalo v civilnih oblačilih, pri čemer so bili vsi pripadniki oboroženi pri opravljanju svojih nalog. Ker so bile naloge neprekinjene, je bil vpeljan princip rotacije vodov, pri čemer je vsak vod izvajal

---

³¹ Albin Mikulič: *Uporniki z razlogom: Manevska struktura narodne zaščite*. Ljubljana 2005, str. 42.

³² Po izjavi Andreja Kutnarja je Krkovič v urjenja uvajal nove specialne programe, prežete z dinamiko in njegovo filozofijo, ki je bila pozitivno sprejeta v Zaščitni brigadi.

³³ Poveljnik voda je sicer razpolagal z izhodiščnimi seznami tistih, ki so bili po mnenju štaba enote in kadrovske službe primerni za mobilizacijo, vendar je bil pristop individualen. Poveljnik voda je lahko predlagal vpoklic posameznika, ki se mu je zdel primeren, upoštevajoč pri tem njegov poklic in tehnični stroki, osebne lastnosti, strokovno znanje in domoljubje. Pri vpoklicu je imela 30. razvojna skupina po vzoru Zaščitne brigade mobilizacijsko prednost pred vsemi ostalimi enotami. V: Intervju z Markom Krautbergerjem in Milanom Loparcem, Ljubljana, 29. 5. 2008. Nekdanji poveljnik I. odreda Zvone Žagar je pri novačenju ljudi za svoj odred sodeloval le v toliko, da je o določenih posameznikih podal mnenje o ustreznosti oziroma o tem, da se določeno osebo izloči. V: Intervju z Zvonetom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

³⁴ Brane Praznik: »Trgovci s smrtjo«. *Branilci domovine II*. Ljubljana 2007, str. 263-266.

naloge nekaj dni.³⁵ Pripadniki so bili nastanjeni na različnih lokacijah za delovanje. Vsaka enota je imela zborna mesto in mesto za operativni razvoj. Naloge so izvajali glede na potrebe, in sicer opazovanje, varovanje objektov in oseb.

Vodi so delovali na principu bojnih skupin. Vsak vod je imel svojo mobilizacijsko lokacijo,³⁶ sistem zvez, samostojen sistem oskrbe, ki je potekala preko izdajanja naročilnic, bencinskih bonov, naročilnic za gorivo itd. Sicer so bile vse vojaške formacije od skupine, oddelka in voda organizirane po teritorialnem principu. Prizadevanja so bila, da bi bil vod sestavljen iz oseb enega naselja ali ulice, glede na število potencialnih mobilizirancev.

Delovanje 1. odreda in voda vojaške policije med vojaškim spopadom v Sloveniji

Za poveljstvo brigade se je vojna začela praktično že 25. maja 1991, torej po dogodkih v učnem centru TO v Pekrah,³⁷ ko je bila izvedena mobilizacija in selitev poveljstva iz Kočevske Reke na Gregorčičevo ulico v Ljubljani. Poveljstvo je takoj pričelo s pripravami za mobilizacijo posameznih enot, na novi poveljniški lokaciji pa je bilo oblikovano tudi manjše skladišče streliva in orožja.

Vod vojaške policije je bil v celoti mobiliziran dne 23. maja 1991 ob dogodkih v Pekrah. Republiško poveljstvo se je odločilo za zavarovanje ključnih objektov v državi, zato je bila omenjena enota razporejena na nove dolžnosti v Ljubljani. Varovala je najbolj ključne objekte, to je poslopje pošte, vlade in stavbo RTV. Naloge je opravljala skrajno diskretno, saj je poveljstvo ocenilo, da bi razmestitev vojakov predstavljala preveliko provokacijo za zvezno oblast in JLA. Pripadniki voda so bili v civilnih oblačilih, a oboroženi in pripravljani na posredovanje, če bi bilo to potrebno. V obravnavanem obdobju brigada ni bila v celoti razmeščena, ker je njen poveljnik Krkovič ocenil, da lahko te naloge opravi vod vojaške policije. Poleg varovanja strateških objektov v Sloveniji je vod predstavljal pomembno koordinacijo med poveljstvom brigade in enotami milice v Ljubljani, ki je v tem času prav tako izvajala obrambno-varnostne naloge.³⁸

Poveljstvo I. odreda po dogodkih v Pekrah ni vpeljalo sprememb. Naloge je odred

³⁵ Na izvajanje posebnih nalog t. i. dežurstev so pripadniki odreda odhajali na podlagi pozivnih rokov, saj so se morali z njimi izkazovati pri delodajalcih. Izvrševanje le-teh je bilo problematično zlasti za samostojne podjetnike, saj je v času njihove odsotnosti trpelo delo v podjetju, pa seveda tudi za druge, ki so bili v drugih službenih obveznostih. S principom rotacije so poskušali vsaj deloma zagotoviti razdelitev bremena pri izvajanju nalog med vodi. V: Intervju z Zvonetom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

³⁶ V predvojnem času je imel I. odred svoje poveljstvo v krajevni skupnosti Fužine v Ljubljani. Prav tako sta dva voda imela tam svoja mobilizacijska zbirališča. Samo mesto je sicer ustrezalo, saj je imelo zaklonišče, a je zaradi zaostrovanja postajalo neprimerno. Zato je bil izveden taktičen premik. V: Intervju z Zvonetom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

³⁷ V 710. Učnem centru TO v Pekrah se je usposabljala prva generacija nabornikov v samostojni Sloveniji. Dotedanje zvezne oblasti in JLA so si prizadevale to preprečiti. JLA je že večkrat zahtevala zaprtje obeh učnih centrov TO, v Pekrah in na Igu, ter izročitev nabornih evidenc. Slovenske oblasti tega niso želele storiti. Dne 23. maja 1991 je prišlo do incidenta med TO in JLA. Teritorialci so v bližini centra zajeli dva vojaška izvidnika, vendar so ju kmalu nato izpustili. JLA je kljub temu učni center obkolila s tanki in zahtevala izročitev enote, ki je priprla njihova izvidnika, čemur se je slovenska stran uprla. V Pekre je JLA želela napotiti vojaške okrepitve, vendar so se temu prebivalci Pekar uprli z živim zidom.

³⁸ Intervju z Markom Krautbergerjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

izvajal po že uveljavljenem redu. Mobilizacija I. odreda je sledila 27. junija 1991 ob 6.00 uri zjutraj. Samopozivni mobilizacijski sistem je omogočal zbor enote v dveh urah na dogovorjenih lokacijah in po principu linije poveljevanja - poveljnik odreda je poklical poveljnike vodov, ti so poklicali poveljnike oddelkov itd. Pripadniki posameznih vodov so prišli na zborna mesta že oboroženi in v popolni bojni opremi. Odziv pripadnikov je bil skoraj popoln, primeri odstopanja iz formacije zaradi različnih razlogov so bili izjema, saj so bili vojaki predhodno seznanjeni s potencialnimi nevarnostmi in bili temu primerno usposobljeni.³⁹

Vsak vod je imel predhodno določeno operativno lokacijo, od koder so že pred samo mobilizacijo izvajali svoje naloge. Prav tako so znotraj svojega območja odgovornosti vodi opravili analizo vseh pomembnih lokacij, locirali trenutne položaje JLA in njihove potencialne premike na nove lokacije v primeru, da bi prišlo do samega spopada. Priprave so omogočile takojšen prehod posamezne enote v fazo opravljanja operativnih nalog. Dežurstva in druge varnostne naloge, ki so jih opravljali posamezni vodi v času pred samimi spopadi, so se izkazala kot odlična priprava za izvajanje nalog v času vojne. Pripadniki I. odreda neposrednih bojnih izkušenj niso imeli, čeprav je bilo nekaj pobud, da bi se spopadli s pripadniki JLA.⁴⁰

Delovanje I. odreda je bilo tesno povezano tako s strukturami milice ter vsemi pomembnejšimi predstavniki civilnega življenja v neposrednem okolju odgovornosti enote. To je v marsičem bistveno olajšalo opravljanje nalog pripadnikov I. odreda, saj so jih prebivalci nenehno obveščali o različnih dogodkih, pomoč pa je bila zagotovljena tudi glede oskrbe. Zdravstvena oskrba je bila vzpostavljena s sistemom javnega zdravstva tako, da so vsi poveljniki imeli pri sebi telefonske številke zdravnikov, ki bi jih lahko poklicali v primeru nujne medicinske pomoči. Za pripadnike I. odreda je bilo poleg tega organizirano usposabljanje s področja nujenja prve pomoči. Pri samem delovanju in opravljanju nalog posameznih vodov so se njihovi poveljniki, kakor tudi poveljnik odreda, odločali za skrajno racionalno izvajanje ukazov poveljstva, kar je v določenih pogledih že mejilo na neizvajanje ukazov, ki so bili v določenem prostoru in času nesmiselni.⁴¹

³⁹ Intervju z Zvonetom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008. Poveljnik 4. voda I. odreda je mobilizacijo doživel izven Slovenije in jo opisal takole: »Mobilizacija - vpoklic se je zgodila, ko sem bil na dopustu v Puli. Prvi dan vojne sem se skozi barikade prebil do Ljubljane. Naslednji dan sem odšel v Ribnico na policijsko postajo in od tu do Kočevskega bataljona. Zvečer smo naložili še nekaj streliva in orožja ter ga odpeljali na Gregorčičevo v Ljubljano. Tako sem prišel do svoje enote«.

⁴⁰ Poveljnik 30. razvojne skupine je na nekem sestanku zahteval napad na kasarno Moste v Ljubljani, za katero je bilo znano, da je izjemno dobro popolnjena, da razpolaga z velikimi količinami streliva in orožja. Stališče poveljnikov JLA v vojašnici je bilo: vsak napad na vojašnico pomeni uporabo vseh razpoložljivih virov JLA v vojašnici. V primeru napada bi prišlo do žrtev na obeh straneh in do uničenja vojaških in civilnih objektov. Oborožitev I. odreda ni bila primerna za takšno akcijo. Zaradi tega se je poveljstvo I. odreda odločilo, da napada ne izvede, temveč še naprej izvaja samo blokado vojašnice. Pozneje se je izkazalo, da je bila takšna odločitev pravilna, saj so se vojaki JLA predali brez boja. V: Intervju z Zvonetom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

⁴¹ Ko je VI. vod I. odreda, katerega poveljnik je bil Marko Krautberger, zavzel položaje na Fužinah pri Ljubljani in si oblikoval zaklone, so pri opravljanju nalog naleteli na drugo enoto TO, ki je imela območje odgovornosti v neposredni bližini. Po obisku te enote se je izkazalo, da je bila enota povsem

---

Demobilizacija - oblikovanje MORIS-a⁴²

Demobilizacija I. odreda je potekala skrajno organizirano. Posamezni vodi so bili različno demobilizirani, prvi ukrepi pa so se začeli izvajati že dva dni po podpisu premirja. Zmanjšani obseg izvajanja nalog varovanja ključnih institucij je potekal postopoma tako v smislu frekventnosti kakor tudi v obsegu. Nemudoma po podpisu premirja je bil izdan tudi ukaz o prenehanju opravljanja nalog varovanja v uniformi. Vsi vojaki so enoto zapustili v popolni bojni opremi, tudi z orožjem in strelivom, ki pa je bilo konzervirano v posebnih zato prilagojenih škatlah iz stiropora in zaplombirano.⁴³ Izvzem orožja je bil prepovedan, medtem ko so bile organizirane tudi inšpekcije, ki so preverjale stanje orožja oziroma njegovo hrambo ter nepoškodovanost plomb. V dostopnih dokumentih zlorab ni mogoče zaslediti. Pripadniki so nato hranili orožje doma vse do leta 1994, ko je bila sprejeta odločitev o odvzemu orožja,⁴⁴ medtem ko so rezervne strukture sicer specialne brigade oblačila, insignije in vse ostale kose vojaške opreme vrnila spomladi leta 2002.⁴⁵ Razlog je bil verjetno v tem, da po razformiranju brigade MORIS leta 1994 nove vodstvene strukture niso bile seznanjene s celotnim konceptom delovanja enote, njenim popolnjenjem in organiziranjem.

Po koncu vojne so enoto popolnjevali z različnimi vojaki, ki sicer do tedaj niso sodelovali v enoti, saj je struktura specialne brigade predvidevala vsaj delno profesionalizacijo rezervne sestave, predvsem poveljniške strukture. Določeni so bili že posamezniki, ki naj bi bdeli nad usposabljanjem rezervne sestave enote, izbrane pa so bile že tudi posamezne lokacije za usposabljanja in nova mobilizacijska mesta. Specialna brigada naj bi v tem smislu predstavljala nekakšno kombinacijo rezervno-

---

nepripravljena in da je zasedala povsem neprimerne položaje. Eden izmed vojakov te enote je celo dezertiral, ker je bil prepričan, da njihovi poveljniki kot tudi ostala enota niso pripravljeni za resno delovanje in bi bil morebiten spopad z JLA neuspešen. V: Intervju z Markom Krautbergerjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

⁴² Dne 13. 10. 1992 je minister za obrambo izdal odredbo o preimenovanju zaščitne enote (30. razvojna skupina) v 1. specialno brigado MORIS, čeprav se je že med vojaškimi spopadi uveljavilo neuradno ime Specialna brigada MORIS.

⁴³ V Primožih je štab 30. razvojne skupine oziroma brigade MORIS za ta namen razvil pakirno linijo, kjer so orožje najprej temeljito očistili, naoljili in vakuumsko zaprli. S tem je bilo orožje lahko dostopno v primerih dekonzervacije, kar pa je bilo mogoče storiti samo v primeru neposrednega ukaza poveljnika enote. V: Intervju z Zvonetom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

⁴⁴ Razorožitev je potekala zelo skrivnostno in predvsem nenapovedano. I. odred je bil vpoklican na vaje, ki pa so imele za temeljni cilj razorožitev. Vojaki so se morali vaje udeležiti v polni bojni opremi ter s konzerviranim orožjem, ki pa so ga nato že ob samem prihodu pobrali vojakom in sestavili evidence. Streljanje je potekalo z drugim orožjem, kar je bilo nenavadno. Po končani vaji je poveljnik enote pojasnil vojakom, da se bodo domov vrnili brez orožja. Ta način je bil sprejet s strani vojakov kot neprimeren, saj bi bila razorožitev lahko bolj enostavna, predvsem pa je bilo s tem izraženo veliko nezaupanje do vojakov samih, ki so imeli orožje v rokah skoraj štiri leta in so seveda znali z njim rokovati zelo profesionalno. V: Intervju z Markom Krautbergerjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

⁴⁵ Vsi vodi so bili vpoklicani v vojašnico Franca Rozmana Staneta, kjer so bili pripadniki obveščeni, da se rezervni sestav ukinja ter zato ni potrebe imeti kakršno koli opremo doma. V: Intervju z Markom Krautbergerjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

-profesionalne enote, ki bi temeljila na sorazmerno majhni bazi vojakov in častnikov profesionalcev ter temeljito usposobljeni rezervni sestavi.⁴⁶ Vendar ta načrt ni nikoli zaživel. Edina vaja, ki je bila organizirana, je bila leta 1993 na Škrilju, kjer so bili preverjeni omenjeni koncepti formacije profesionalne specialne brigade, vendar so se pokazale prevelike ambicije tedanjega vodstva brigade pri usposabljanju rezervne strukture, ki je imela v svojem življenju ob drugih obveznostih pač drugačne prioritete. Znanja in obveznosti so bile prezahtevne za pripadnike rezervne sestave. V bistvu je I. odred s koncem spopadov v Sloveniji in demobilizacijo enote pomenil praktično konec obstoja te enote. Velika večina pripadnikov se tudi ni odločila za profesionalno pot vojaka ali častnika v specialni brigadi MORiS, saj so bile zamisli in sama izvedba pridobivanja kadra ter delo enote kot takšne izven okvirjev in pričakovanj pripadnikov nekdanje rezerve.⁴⁷ Poleg tega takrat ni bilo povsem jasno, kako bo urejen status tistih, ki bi se odločili za priključitev profesionalni sestavi brigade, kar je bilo z gledišča sicer že tedaj zaposlenih rezervistov pomemben odločilni moment. Kljub temu da formalnih vaj za pripadnike vodov znotraj I. odreda ni več bilo, so se stiki med nekdanjimi vojaki ohranili. Veliko se jih še danes sreča na neformalnih sestankih enkrat letno, se med seboj pogovorijo in izmenjajo novice in informacije o posameznikih.

Zaključimo sestavek z mislijo nekdanjega poveljnika voda vojaške policije Andreja Kutnarja: »V brigadi MORiS je obstajala filozofija, ki je bila drugačna od ostale TO in prav ta drugačnost je tisto, kar je MORiS združevalo. TO je bila nadaljevanje starega, medtem ko je bil MORiS, v katerem so sicer bili tudi kadri od prej, odprt za novo filozofijo. Na žalost se je z razvojem dogodkov ta filozofija izgubila. MORiS sicer ni bil številčen, a je bil učinkovit proti številčnejšim. V MORiS-u je bil prisoten sistem ROMB-a, začnemo iz nič in širimo znanje do točke, ko pridemo na neko široko znanje in nato sledi zoževanje v špico, v specialno dejavnost. To pomeni, da v MORiS-u ni mogel nekdo postati poveljnik skupine, oddelka, voda, čete samo na podlagi diplome. Vsi so začeli vojaško strokovno usposabljanje od začetka.«⁴⁸

⁴⁶ Predvidene so bile različne športne aktivnosti v vojaških objektih za vse pripadnike rezervne sestave vsaj dvakrat tedensko. Ob tem so bili pripravljene tudi posebni programi specialističnih usposabljanj za posamezne vode, njihove poveljnike in poveljnike odreda ter štaba enote. V: Intervju z Zvonekom Žagarjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

⁴⁷ Usposabljanja so bila v marsičem podobna naporom in obremenitvam zahodnih specialnih sil, ki praviloma temeljijo na izgradnji »novih« osebnosti, kar je bilo nemogoče pričakovati od pripadnikov nekdanje rezervne sestave, glede na njihovo starost, socialni status in izobrazbo. V: Intervju z Markom Krautbergerjem, Ljubljana, 29. 5. 2008.

⁴⁸ Po koncu spopadov v Sloveniji je Andreju Kutnerju Krkovič ponudil prevzem odreda za hitre intervencije v Kočevski Reki. V istem času mu je Slapar ponudil, da bi v Ljubljani, kjer je Kutnar stanoval, ustanovil posebno enoto, ki bi bila neposredno pod njegovim poveljstvom. Odločil se je za drugo, saj je bilo delovno mesto v Ljubljani. Iz te enote je nastal sedanji 17. bataljon vojaške policije. Pri ustanavljanju omenjene enote je začel iz točke nič. Enota je bila ustanovljena do velikosti voda, narejen je bil program usposabljanja in uvedena prva dokumentacija v slovenski vojski o nekem usposabljanju. V to enoto je poskušal uvesti filozofijo MORiS-a, a ni bilo uspeha. Vpliv TO je bil premočan. S svojimi idejami je bil osamljen. Še vedno je bila prisotna filozofija JLA. Ker so šle stvari v nasprotno smer od njegovih zamisli, je enoto zapustil. Do leta 2000 Kutnar ni bil v vojski. Tega leta ga je Krkovič angažiral

---

Zaključek

Kadar raziskujemo vojaško institucijo, je že zaradi narave njenega oblikovanja, delovanja in strukture težko govoriti o revolucionarnih spremembah ali o popolnih diskontinuitetah. Zgolj prenos znanj, veščin, vedenja, vrednot in tradicij omogoča spreminjanje vojaških sistemov in njegovih sestavnih delov - vojaških enot. Del vsega tega je mogoče zaslediti tudi pri nastanku najprej specialne brigade in nato 1. specialne brigade MORIS. Izhodišča v smislu prej omenjenega večinskega znanja pa tudi vojaške profesionalnosti pa so si protagonisti pridobili že pred tem, v času obstoja Zaščitne brigade. V tem ni nič nenavadnega in še manj obsojanja vrednega, saj je bila ta enota v vsem bistveno drugačna od vseh ostalih enot tedanje TO še socialistične republike Slovenije. Razlogov ni smiselno ponavljati, velja pa poudariti misel o domoljubnosti vseh pripadnikov te enote. Sprememba družbeno politične ureditve je posegla v sam smisel in tudi cilje te enote, zato je bilo pričakovati ne samo nelagodje, temveč resen razmislek o lojalnosti te enote prvemu demokratičnemu izvoljenemu slovenskemu političnemu vodstvu. In vendar je pripadnost sicer novi domovini in naciji postala popolnoma prevladujoč motiv, ki je mnoge pripadnike nekdanje Zaščitne brigade mobiliziral za priprave in nato spopad z novim nasprotnikom - JLA. Prav njihova strokovnost pa je bilo tisto izhodišče, na katerem je sploh bilo mogoče graditi novo enoto za okoliščine in namene. Vsa usposabljanja, pa postroj, mirnodobne naloge in nato naloge v času vojne so pripadniki sedaj brigade izpeljali na ravni vojaškega profesionalizma, pri čemer ne smemo zanemariti dejstva, da so vsi bili uspešni na svojih poklicnih poteh in bili pomemben del svojih družin. Takšni rezultati so mogoči samo ob predpostavki izjemno pravilno izbranih posameznikov ter strokovno neoporečnega vodstva. Zaradi tesnega sodelovanja, poznavanja, medsebojnega spoštovanja pa to ni bila zgolj samo ena nova enota, to je bila vzorna enota, pripravljena na vse izzive. Žal po koncu vojne tega človeškega kapitala ni bilo mogoče povsem preslikati v razmere de facto oblikovanja 1. specialne brigade MORIS. Razlogi so različni, ocenjujemo pa lahko, da so bila pričakovanja vodstva prevelika oziroma je bil koncept, ki bi najverjetneje že tedaj moral temeljiti izključno na poklicnih pripadnikih, prezahteven za rezervno strukturo. Pa vendar so bili s tem položeni temelji za poznejše oblikovanje sicer manjše, a morda najbolj posebne enote Slovenske vojske - Odreda za specialno delovanje.

---

za sodelovanje v ekipi, ki bi sestavila program približevanja NATU. Kljub trudu in dolgotrajnemu delu rezultati niso bili realizirani. V: Intervju z Andrejem Kutnarjem, Ljubljana, 27. 5. 2008.

Vladimir Prebilič, Dunja Dobaja

**BETWEEN CONTINUITY AND DISCONTINUITY: THE ROLE OF THE 30TH
DEVELOPMENT GROUP AND SPECIAL BRIGADE IN THE DEFENCE OF THE
REPUBLIC OF SLOVENIA IN 1991**

S U M M A R Y

Due to the nature of their formation, operation and structure, military institutions are in many aspects subject to continuity. This, however, was not so in the case of the MORiS Brigade. Knowledge, skills and expertise are also evident from the establishment of what was initially a special brigade and then the 1st MORiS Special Brigade. Its members had acquired the foundations in the sense of skills as well as military professionalism earlier, in the Security Brigade. This was a specific unit with a different structure, manner of operation, staffing, armament and equipment than the other Territorial Defence units in Slovenia. That is nothing unusual, as this unit differed radically in all aspects from every other Territorial Defence unit in what was then still the socialist Republic of Slovenia. As it happened, the MORiS Brigade had a different »philosophy« than the rest of the Territorial Defence. This dissimilarity was what brought MORiS together. While the Territorial Defence represented the continuation of the old, the MORiS Brigade, which admittedly included the old staff, was open for a new »philosophy«, ready to start from scratch and develop its broad expertise to the point where it could narrow it down to a specialist activity. The MORiS Brigade was fuelled by patriotism, apparent in all its members. However, the change of the political regime had an impact on the very meaning and goals of this unit, therefore not only discomfort was to be expected but also a serious reflection on the loyalty of this unit to the democratically elected Slovenian political leadership. The adherence to the new state authorities became a completely dominant motive, mobilising many members of what had formerly been the Security Brigade for the preparations and then the conflict with the new opponent: the Yugoslav People's Army. The expertise of these members was the foundation that a new unit for the emerging circumstances and purposes could be built on. The members of this brigade carried out all of the training, peacetime missions and then also wartime missions with a highlevel military professionalism. The results achieved by the MORiS Brigade were only possible on the condition of the precise selection of its staff and professionally flawless leadership. Due to the close cooperation, familiarity and mutual respect this was not only a new unit, but a model military unit ready to face any military challenge. It was unfortunate that after the conclusion of the military conflict with the Yugoslav People's Army (the so-called TenDay War) this human capital could not be applied to the circumstances of the actual formation of the 1st MORiS Special Brigade. The reasons were different, but we can estimate that the expectations of the leadership were too great or that the concept, which should have been based on professional members exclusively already at that time, was too demanding for reserve structures. However, the foundations were established for the subsequent formation of what was a smaller but perhaps the most special unit of the Slovenian Army - the Special Operations Detachment.